RUSKI INWALID

N° 53.

WTOREK. 4 Marca. 1819 r.

CZYLI

WIADOMOŚCI WOJENNE.

Treść. Wiadomości Kraiowe: z Petersburga. Wiadomości Zagraniczne: Niemcy. Francya. Angliia. Rozmaitości.

WIADOMOŚCI KRAIOWE.

z Petersburga, 4 Marca.

Xiąże *Gagaryn* koniuszy J. C. M. Naymiłościwiey mianowanym został Radcą Taynym i Senatorem. Nayiasnieyszy Pan naymiłościwiey roskazać raczył zaliczać pensyią dożywotnią: Sekretarzowi nieprzemienemu Akademii Cesarskiey umieiętności, Radcy Stanu rzeczywistemu *Fuss* po dwa tysiące pięćset rubli na rok, Naczelnikowi zas oddziału w Departamencie spraw wyznań religiyuych, Radcy dworu *Niewiarowskiemu*, po dwa tysiące.

WIADOMOSCI ZAGRANICZNE.

NIEMCY.

z Berlina, 20 Lutego.

Król Jmść ozdobił orderem Orła Czarnego Ministra Skarbu i przychodów Cesarsko-Rossyyskiego Rzeczywistego Radcę Taynego *Guriew*, Radcę zas Stanu *Dombrowskiego* i Radcę Stanu Rzeczywistego *Aweryn*, orderem Orła Czerwonego drugiey klassy.

z Wiednia 20 Lutego.

Pogłoska o twierdzy, która według zapewnień gazet niektórych miała się budować w Gallicyi iest płonną. Należy rozumieć, że powodem do niey było postanowienie niedawno wyszłe względem dalszego rozmiaru ziemi u spodu gór Karpackich. Zresztą cały ten obwod tak ku granicy Rossyyskiey iak równie też i ku Tureckiey zupełnie są otwarte, i sam nawet Lwów iest bez żadnych warowni.—Rozległość ziemi między Epirysem i Kachau podobnież się wymierza.

Od brzegów Menu, 22 Lutego.

Artykuł iakis umiesczocy w gazecie Moguuckiey niepodobał się był iednemu posłowi zagranibznemu mieszkaiącemu w Darmsztadt do tego stopnia, iż wziął go za krzywdzący. W skutek czego zaniosł swą skargę do dworu tamecznego i wymagał nayscisleyszego zadowolnienia. Odmowiono mu iednakże takowe, zostawuiąc wolnosć poszukiwania krzywdy porządkiem prawnym.

FRANCYIA.

z Paryża, 19 Lutego.

Z powszechnem i nayżywszem ukontentowaniem doszła nas w tych dniach wiadomosć,

że między Ministrem woyny i starym iego towarzyszem broni marszałkiem *Oudinot*, nastąpiła zupełna zgoda.

Zmarły Xiąże de *Pois* zawsze był znany z przywiązania swoiego do dynastyi panuiącey. Napoczątku rewolucyi tak nazwany *Komitet bespieczeństwa powszechnego*, iuż był nawet oznaczył cenę na głowę iego. Umknął on z Paryża konno, i szybkości konia winien był zachowanie życia. Udał się potem do Anglii, gdzie został aż do roku 1800. W czasie udalenia się teraznieyszego Króla do Gandawy, był także przy iego orszaku.

Młody *Benoit de St. Olaire*, którego poiedynki z Jenerałem *Montesquieu*, zięciem Xiążęcia *Feltre* i synem tego ostatniego, tak się pomyślnie na iego stronę skończyły, poiedynkował iescze raz niedawno z Oficerem Gwardyi Panem *Lartic*; lecz to iuż był ostatni poiedynek, gdyż nieustraszony szermierz został na placu.

Xiąże *Monaco* (Honoryusz IV) którego umysł i ciało oddawna iuż były zupełnie osłabione, wpadł dnia wczorayszego do Sekwany. Wydobyto go natychmiast z wody; lecz w chwilę potem żyć przestał.

Powiadaią że Xiąże *Richelieu* wyznaczone sobie 50,000 franków, ofiarował na rzecz szpitalów i innych zaprowadzeń dla dobra udzkości, znayduiących się w Bordeau.

Wół Karnawałowy, którego rzeznicy w tych dniach wodzili po ulicach według starodawnego zwyczaiu, waży według zapewnień gazet naszych więcey 2930 funtów.

W *Moniterze* wczorayszym czytano między innem następuiący artykuł: »Niektórzy ludzie, chociaż ustawicznie bywaią zwyciężani, z tem wszystkiem atoli maią się za naybiegleyszych i naysilnieyszych zapaśników: Posmiewiska warte pogardy służyły im za odpowiedz. Ciż sami ludzie mówią teraz o woynie cywilney i placach potyczki. Czyni się im pytanie, iakie przecież chcą wzbudzić uczucia? Przestrach, Gniew lub nakoniec politowanie? Wszystkie ich postępki noszą na sobie cechy nikczemney slepoty i złości, które dziwią iuż nawet i takich, co przyzwyczaieni są do widoków słabości ludzkich.—A tak widocznem iest, iż niechcą oni, aby się kiedy kolwiek zatarły ślady klęsk i niesczęść, których stali się przyczyną, aby postępki ich poszły kiedy kolwiek w niepamięć? Zaledwie Francyia spokoynością oddychać i z niey poczęła korzystać, aż oto ci Panowie podwaiaią usilność swoię, aby rozsiać i rozmnożyć nowe nieporozumienia, niezgody i rozruchy. Czyliż Ministerstwo teraznieysze w rzeczy samey przyczyniło się do wygnania czyiego, lub prześladowania? Czyż środki których używa mogą bydź nazwane srogiemi? Czyż obywatele doznali iakiey kolwiek krzywdy, uchybienia prawom swoim, naruszenia spokoynosci, ograniczenia wolności, i bespieczeństwa osobistego? Bynaymniey! Pomimo atoli to wszystko obsypuią potwarzami Ministrów, mówią o prześladowaniach, gotuią się nawet do odporu i obrony! Teraz należy tylko zapytać ich: Gdzież są ci nieprzyiaciele przeciwko którym tak zawzięcie powstaią.«

ANGLIIA.

z Londynu, 17 Lutego.

Na posiedzeniu wczorayszem Parlamentu niższego podawał Pan *Bennet* proiekt względem wyznaczenia osobnego komitetu, któryby się zaiął roztrząsnieniem teraznieyszego sposobu przesyłania przestępców do nowego południowego Wallis, równie też i stanem teraznieyszym tey osady. Proiekt ten odrzuconym został większością 155 głosów przeciwko 95.

— Okręt który wypłynął był z Batawii pierwszego Listopada a poźniey zawinął do Nowego-Yorku, przywiózł wiadomość, że w Amboinie wybuchnęło powstanie powszechne i że dowodca buntowników tamecznych *Soperva* z wspólnikami swoiemi korzystaiąc z tego zamieszania, niesłychanych dopuszczali się nierządów.

ROZMAITOŚCI.

— Do Wydawców *Gazety* Dzienney. —

z Krakowa.

Pisząc ten list do Wydawców G. C. zamiarem iest moim obeznać Współziomków z kraiem szczęśliwym, a dotąd niedoskonale znaiomym. Niech się Czytelnik nie spodziewa nowego odkrycia w Australii, albo w Ameryce; będę tu mówił o kraiu naymłodszym w hierarchii ciał politycznych Europy, będę mówił o Krakowskiey Rzecz-pospolitey w przeieździe z Litwy do Karlsbad, kilka tygodni zabawiwszy, miałem czas i sposobność poznać ią z bliska, i zamiłować ią iako nayszczęśliwsze dla człowieka myślącego (zwłaszcza dla Polaka) mieszkanie.

Konstytucia, Statystyka i Starożytności Krakowa z druków mniey więcey każdemu iuż znane, nie będą przedmiotem uwag moich. Zachowuię bowiem sobie tylko wymie-

nienie przyiemności, iakie ten kącik kraiowcom i przybyszom obiecuie.

Wystawmy sobie pod pasmem gór, starożytne, ale pięknie zabudowane miasto, w nayszczęśliwszem ieograficznem położeniu, w kraiu żyznym, zdrowym, rownym, wesołym, któremu dwie spławne rzeki wszelkich do życia potrzeb dostarczaią, kray ludem dobrym, przemyślnym gościnnym i wolnym zamieszkany, a będziemy mieli obraz Krakowa.

Oprócz starożytności, iakie ta kolebka naszey narodowości posiada, wesołe Krakowa okolice każdego zachwycaią. Przy romansowem i w przyiemne domki ubranem pobrzeżu, płynie wspaniała Wisła całe lato okryta statkami z solą, wapnem, węglami ziemnemi, żywnością, towarami, opałem i budulcem. Ten widok obraz morskiego portu przypomina.

Do koła Krakowa, mnóstwo pięknych wiosek i folwarków puszczanych w wieczystą dzierżawę (Erbpacht) w których od zaprowadzenia nowego Rządu podnosi się wzorowe i wygórowane gospodarstwo rozweselaią w tey stolicy letni pobyt, któremu dodaią przyiemności okolice, z piękności położenia swego słynące, iako to: Oyców, Piaskowa skała, Tyniec, Bielany, Krzeszowice, Czerna, Wola i Łobzów. Daley rozciągaią się żupy Wielickie, Kopalnie węgla, Galmanu, Marmurów, Porfiru, Skałek, tudzież fabryki Cynku i Hałunu.

Godną zastanowienia iest rzeczą, iż natura użyczywszy po iedney stronie temu kraikowi zaród wszystkich niemal kruszzów, w smutnych i piasczystych okolicach; zaraz obok umieściła prawdziwie malarskie piękności zdumiewaiące oko i umysł; skały wiszące, położenia zwaliskami starożytnych zamków uwieńczone, wodoskoki naturalne, bystre potoki na których założone są papiernie i prochownie, niemniey, uroczne widoki, które Tela oyczyznę przypominaią. Zaraz daley poczyna się kray przechodzący żyznością nayurodzaynieysze Polski okolice. Atak w odległości 3 do 4 mil, ma Kraków spławne dwie rzeki, kray kruszcowy, swoie Szwaycary i żyzne pola.

Zdumiewałem się nieraz nad buynością urodzaiów w okolicach Krakowa, zwłaszcza w słynących iarzynami ogrodach, — Czarney wsi i Łobzowie. Te ogrody tak są żyzne, iż kilka zagonów iuż nie mały iak dla wiesniaka maiątek stanowią.

Kray Krakowski iest zamięszkany ludem pięknym, zdrowym, z prawdziwego Polskiego szczepu pochodzącym. Krakowiacy znaią się na godności człowieka i cenić umieią drogą wolność, którą im prawo nadało. Z przyrodzenia łagodni i weseli. Nie znaiący dziesięciny konskrypcyi, liwerunków i żednych ciężarów woiennych, żyią szczęśliwie, błogosławiąc szczupłym granicom swego kraiu, który zostaiąc pod potężną opieką, żadnego wysilenia dla obrony swoiey nie potrzebuie.

Nic zaś więcey mówić nie może za łagodnością Włościan tuteyszych, iak świadectwo sądownictwa, że od r. 1809 iednego tylko Krakowiaka o zabóystwo przekonano; pokazuie się z dowodów, że wszystkie tego rodzaiu zbrodnie popełnione w Krakowie, były wykonane przez ludzi z innych Polskich prowincyi, tu przybyłych. Ci to sami są Krakowiacy, którzy w ostatnich woynach tyle cudów waleczności dokazywali.

Obywatele miasta, powiększey części z osadników Niemieckich złożeni, odznaczaią się pracowitością i przemysłem Niemcom właściwym. Ograniczone są wprawdzie ich spekulacie, bo iedynie Polska granica iest dla tuteyszego handlu otwartą; zresztą mur chiński przedziela Protektorów od protegowanych; dla tego nikt tu Imienia Naszego Ukochanego Monarchy nie wspomina bez rozrzewnienia.

Tak sławna w dzieiach narodowych Akademia Krakowska nowym ożywia się blaskiem. Swobody pokoiu zawsze przyiazne Muzom i tu roskrzewiaią przywiązanie do sztuk nadobnych. Zawiązane towarzystwo naukowe liczy iuż w gronie swoiem znakomitszych Polski literatów. Oprócz tego znayduie się w Krakawie mnóstwo godnych mężów, z któremi pożycie wiele wdzięku mieć może, a płeć piękna w tym kraiku prawdziwie na to imię zasługuie, i usprawiedliwia dawne Polskie przysłowie, kładące Pannę Krakowską w rzędzie naypięknieyszych Polski płodow. Ale do piękności umiały Krakowianki dołączyć, staranne wychowanie i wszystkie kobiet zalety.

Cóż dopiero powiedzieć o Ziemianskich Obywatelach, którzy na zimę z całego Woiewodztwa zieżdzaiąc się do Krakowa, kilkadziesiąt otwartych stanowią domów. Słyszałem z ust Kommissarzy Niemieckich i od kilku Francuzów, to niepodeyrzane swiadectwo, że rzadko gdzie znaleść można za

granicą miasto, ktoreby w tak szczupłym okresie tyle przyiemnosci mieściło.

W ogóle mówiąc; tu ieszcze w obu płciach zatrzymała się staropolska prostota, zatrzymały się cnoty i szlachetnosć naddziadów naszych. Mam zwyczay w podrożach moich radzić się w sądach wokandy spraw i dekratacyi od lat dwudziestu, a to dla oparcia opinii z większą pewnością o obyczaiach i skłonnościach mięszkańcow kraiu, przez które przeieżdżałem. Z zadziwieniem moim nieznalazłem w Krakowie między Szlachtą tych brudów i tych kłótni, iakie się gdzieindziey postrzegać daią. — Wszystko mówi za tuteyszemi obyczaiami.

Na czele Duchowieństwa tuteyszego stanął mąż uczony z zapałem Polaka kochaiący Oyczyznę Po iey upadku umiał pismami swemi rozżarzać w rodakach tę miłosć kraiu i swobody, która była duszy iego żywiołem. Każde słowo iego iest za narodowoscią, każde życzenie za oyczystą sławą. Niema może w Europie kraiu, w krórymby na wychowanie młodzieży tyle łożono. Z Konstytucyi Edukacia publiczna, została pierwszym przedmiotem baczności Rządu, który na nią znaczne summy nakłada. W każdey wsi, w każdey mieyskiey gminie, są szkółki.—Wkrótce nie będzie Krakowiaka, któryby nie umiał czytać i pisać.

I ubodzy doznaią tu opieki. Zawiązane Towarzystwo dobroczynności, pod przewodnictwem Męża rzadkiey cnoty i niespracowaney gorliwości. Z ofiar Mieszkańców do 400 ubogich utrzymuie i próżniaków zatrudnia. Już teraz po ulicach nie można spotkać włóczących się żebraków.

Nigdzie podobno rząd tak mało iak tu nie razi, ani lepiey powołaniu swemu nie odpowiada.—Baczny, czynny, skromny, pracowity dźwiga powoli co wieki nierządu zniszczyły lub zaniedbały. Zagraniczne nawet pisma oddaią mu tę sprawiedliwość, a to co iuż dla upięknienia miasta i iego wygody porobił, iawnem tey prawdy iest świadectwem. Przy równości republikańskiey nie ma osoby, dla którey by się przymuszać trzeba; odosobnienie się lub bawienie w gronie znaiomych, którzy tu iedną zdaią się składać rodzinę; każdego zostawia się woli. Policyia czuyna śledzi zbrodniarzy, wyszukuie ich, ale nikogo nie dręczy, i prawie nie daie się spostrzegać. Podatki są małe, nie cisnące, dobrze użyte, a ieszcze z roku na rok zawsze się cos zostaie. Nieznaią zbytku chyba w goscinności, a ta więcey iest przyiacielska niżeli wystawna. Odkrycie Cieplic 32 stopni gorąca maiących i wody żelazney, w którey na 1 funcie liczą 15 gran siarczanu żelaznego, może się stać wielką epoką tak dla pomyslności tego kraiu, iak dla wygody wszystkich Polaków za granicą o wielkim koszcie szukaiących zdrowia; ile gdy żadne insze wody z Jaworznickiemi nie wytrzymaią porównania; wkrótce rozbior ich chemiczny przez pisma publiczne wszystkim Akademiom zostanie udzielony.

Nie zbywa w Krakowie na zabawach Publicznych. W przeszłym roku były tu teatra Francuzkie, Niemieckie i Narodowy, częste Koncerty, widowiska różnego rodzaiu przeieżdzaiących Artystów, a oprócz Redut prawie codziennie w domach Obywatelskich w czasie zapust, są Bale, kończące się ledwie po północy. Z pewnością twierdzić można, że gdy żywność wszelka, rzemieslnik, naiem domu, opał, zbytkowy nawet towar od wszelkiego cła wolny, iest tani, udowodnioną iest prawdą, iż życie w Krakowie o kilka razy mniey kosztuie, iak w Warszawie, Wiedniu i innych stolicach a przynaymniey równą obiecuie przyiemnosć Ztąd rozumiałbym, że dla spokoynego mięszkania nie masz dogodnieyszego miasta iak Kraków. Chory znaydzie w niem biegłych lekarzy i wody mineralne. Uczony lub poswięcaiący się wychowaniu dzieci wiele naukowych Instytutów. Lubiący zabawy roztargnienia w widowiskach przyiemnosć znaydzie i w towarzystwach; samotny ma bogate bibliotęki i obfite gabinety. Bogacz łatwosć w sprowadzaniu tego, co tylko zamysli; — Obywatel miernego maiątku, życie tanie. U nas maią zwyczay Tatarzy na starosć osiadać w Krymie: czemużby Polak urządziwszy swe interesa, nie miał osiąść w Krakowie dla spokoyności, a między pamiątkami dawney Oiczystey chwały życie kończyć swobodnie.

w PETERZBURGU
w drukarni woienney Głównego Sztabu JEGO CESARSKIEY MŚCI.